

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Այն ինչ թղթատարին էր յանձնուած «Սիոն»ի Սեպտեմբերի թիւը, որուն մէկ քանի մը պատահական խորհրդածութիւններ դրած էինք վերնագրուած այդ հարցի մասին, ստացանք Հայրապետական սրբատառ կոնդակը, որ բարեկարգութեան հարցը կը դնէ պաշտօնական և հանրական գետնի վրայ, առարկայ՝ ընդհանուրին հետաքրքրութեան, նոյն ատեն եւ ձեռնհասներու հետաքննութեան, ժողովական և հայրապետական վերջնական վաւերացման յանձնուելէ և դործադրման ենթարկուելէ առաջ:

Բոլորովին անակնկալ մը չէր անշուշտ հարցը մեզ համար, նոյն իսկ այս ձևին մէջ. ունէինք ծանօթութիւններ՝ հայրապետական վերջին ընտրութեան ատեն կատարուած ձեռնարկութեանց մասին, ունեցեր էինք ատոր վերաբերեալ անպաշտօն թղթակցութիւններ. նուիրակ Գարեգին Սրբազան ևս հաղորդած էր մեզի մանրամասնութիւններ անոր վերաբերմամբ. բայց կոնդակը եւ իրեն կը-ցորդուած Զեկուցումը խնդիրը կը դնեն իր ամբողջ լոյսին մէջ:

Ժամանակը և ժողովուրդին ընդհանուր մտայնութիւնը յարմար էին արդեօք սեղանի վրայ հանելու համար այժմ այս հարցը: Ասկիւս չէ բնաւ որ պէտք է հետաքրքրէ զմեզ. խնդիրներ կան որոնց առջև իմաստութիւն է խորհիլ. «Հը-րաման ի Տեառնէ», և սկսիլ գործի: Եւ յետոյ, ո՞վ պիտի կրնար ըսել թէ աշխարհի այս վիճակին և մեր ժողովուրդի կեանքին այս դրութեան մէջ, ե՞րբ է կամ ե՞րբ պիտի գայ յարմարագոյն ժամանակը. ու դարձեալ, ի՞նչպէս պիտի հնար ըլլար ըսել թէ վաղը կամ ապագան գործին համար աւելի նպաստաւոր մտայնութիւն մը պիտի կարենար պատրաստել:

Բոլորովին ստոյգ կէտեր չեն թերևս ատոնք: Բայց կան երկու կէտեր, որոնց ստուգութիւնը բացարձակ է մեր տեսութեամբ. ասոնցմէ առաջինը այն է թէ Բաղեկաբազմութիւնը, զայն մեր նախորդ խմբագրականին մէջ բացատրած կերպով հասկնալով՝ նոյն իսկ, անհրաժեշտութիւն է թէ՛ իրականութեան և թէ՛ հասարակաց զգացման մէջ: Իսկ երկրորդը՝ սա ահարկու ճշմարտութիւնը թէ մեր եկեղեցւոյ հակառակորդները, ներսէն թէ դուրսէն, մօտէն թէ հեռուէն, իրենց համար ամենէն յարմար ժամանակը նկատած են ներկան՝ վատուած կարծուած հաստատութեան մը դէմ լարելու համար իրենց հնարքներուն ամբողջ սարուածքը:

Ատոր համար ահա անհրաժեշտ է բարեկարգութիւնը. թէ՛ եղած եւ ըզգացուած պէտքին զոհացում տալու և թէ՛ դարանամտութեանց դիմադրել կարենալու համար: Իսկ ասո՞ր համար նոյն իսկ՝ պէտք կայ գործելու վերին աստիճանի զգուշութեամբ, զգաստ հոգով և լուրջ միջոցներով:

Նուիրական բայց — չբաշտինք ըսելէ — նոյն ասին ծանրակշիռ հարց է որ կը դրուի մեր առջև. հարկ է անոր մօտենալ երկիրդածութեամբ եւ իմաստութեամբ միանգամայն:

Հայրապետական կոնգակը՝ մեր եկեղեցիին ոգին կցող ամենէն մեծ սկզբունքն է որ կը յայտարարէ, երբ կ'ըսէ թէ «եկեղեցին նոյն ինքն հաւատացեալներու բազմութիւնն է, որ իր հաւատքին վերաբերեալ պէտքն ու կարիքը ինքնին դիտէ և կը տնօրինէ եկեղեցական ժողովներէ սահմանուածին համեմատ»: Այս վսեմ սկզբունքը մտածուած և բանաձևուած է այնպիսի ժամանակներու մէջ, երբ մեր ժողովուրդը իր հաւատքին զգացումն ու դիտակցութիւնը ունէր լրիւ. և այս պատճառաւ իրաւունք կը համարուէր որ ամբողջ ժողովուրդը, այսինքն իր ներկայացուցիչները, հոգեւրական և աշխարհական միասին քննէին և տնօրինէին հաւատքի կարիքները:

Արդար է այդ սկզբունքը, պայմանաւ սակայն որ անոր զործադրիչները ջերմ լինին իրենց հաւատքին մասին, սիրեն իրենց կրօնքն ու եկեղեցին, եւ անոնց հանդէպ տածեն անկեղծ ու անվերապահ նախանձախնդրութիւն: Հաւատացեալը միայն կրնայ ճանչնալ իր հաւատքը և տնօրինել անոր պահպանութեան միջոցներն ու պայմանները: Հետեաբար, երբ ժողովուրդով կը հրաւիրուինք բոլորուելու շուրջ սեղանի մը, որուն վրայ դրուած է մեր հաւատքին վերաբերեալ կարգ մը կէտերու նկատառման գործը, պէտք է նորոգենք մեր մէջ հաւատացեալ հայութեան այն կեանքը, որուն պտուղն է մեր Ս. Եկեղեցին:

Ստորոգ է թէ հանրային նկատառման ներկայացուած կէտերուն մէջ չկան հաւատոյ էական մասունք, այսինքն դաւանութեան սկզբունքներ, որոնք անփոփոխելի են անշուշտ. բայց ժամկարգութեան, ծէսերու, արարողութեանց, պաշտամունքի, բարեպաշտական կենցաղի, եկեղեցական և ամուսնական կարգ-ուկանոնի վերաբերեալ այդ կէտերն ալ, որոնք կը կազմեն տարրերը կատարելի բարեկարգութեան, պահպանականներն են հաւատքի կեանքին, և անոնց մասին ևս խորհրդածելու եւ տնօրինութիւններ կատարելու համար անհրաժեշտ է լրջութիւնը, որ հաւատքէն միայն կը բղխի:

Անցնելով կոնգակին յարակից Զեկուցումին, տարակոյս չկայ թէ իսկապէս ծրագիր մ'ըլլալէ աւելի, հարցարան մըն է ան, կազմուած՝ Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդին և Յանձնաժողովին կողմէ, նպատակ ունենալով դիւրացնել հանրային կարծիքը և ժողովական տեսութիւնները մշակելու և հաւաքելու գործը: Իբրև ձեռնարկ, նման է անիկա այն աշխատանքին՝ որ Հոգեւոյս Տ. Եղիշէ Դուռեան Սրբազանի Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան շրջանին կատարուեցաւ Կեդր. Կրօն. Ժողովոյ կողմէ, 1910ին, բայց պատրիարքական հրաժարումին, Կիլիկեան արհաւիրքին և յետոյ ևս այլապէս չփոթ պարագայից պատճառաւ մնաց անհետեւանք:

Հոգ. Գեբ. Խորհուրդը գնահատելի լայնամտութիւնը ունեցած է այդ հարցարանին մէջ տեղտեղ հիւսելու զանազաններու կողմէ յայտնուած գաղափարներն ալ՝ ինչ ինչ խնդրոց մասին, պարզապէս ցոյց տալու համար թէ ինչ խորհած են և կը խորհին ոմանք կամ շատեր: Այդպէս ընելով իր նպատակը չէ բնաւ, և չի կրնար եղած ըլլալ երբեք, անոնց միջոցաւ հարկադրիչ ազդեցութիւն մը ի գործ դնել միտքերու վրայ, որոնք, ժողովական խորհրդակցութեամբ

կամ անձնական խորհրդածութեամբ, ազատ են միշտ ներկայացնելու իրենց տեսութիւնները և կարծիքները, ողջմտութեան, պատշաճութեան և կրօնական ոգւոյ վայելչութեան ստիմանին մէջ անշուշտ :

Յանկայի է այս տեսակէտով ամէն հոգածութիւն, որպէսզի զործը ընթանայ իրեն համապատասխան կանոնաւորութեամբ, և տեղի չի տայ թեթև միտքի և բարքի արտայայտութեանց :

Ըսինք թէ այս Զեկուցումը ծրագիր մը չէ. ծրագիրը ի վերջոյ պիտի կազմուի, հանրային կարծիքը հաւաքուելէ, դասաւորուելէ և կրօնական և եկեղեցական գիտութեանց հմուտ անձերու կողմէ մասնագիտական քննութեան մը ենթարկուելէ ետքը, Հոգևոր Գերագոյն Խորհուրդին և նուիրապետական աթոռներու տեսութեանց հետ՝ ներկայացուելու համար Ազգային-Եկեղեցական Ժողովին վաւերացման, և հայրապետական հաստատմամբ օրինականանալու համար վերջնականապէս :

Կը տեսնուի, անաւասիկ, թէ Մայր-Աթոռոյ հոգևոր վարչութիւնը ամէն ինչ տնօրինած է իմաստութեամբ և համաձայն մեր եկեղեցւոյ կանոնական ըմբռնումներուն :

Այս կերպով է որ զործը կրնայ առնուլ օրինական ընթացք, և արդիւնաւորուիլ ըստ արժանւոյն :

Շնորհապարտ միայն կրնանք լինիլ Ն. Ս. Օծութեան, Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Հայրապետին, որ իր այնքան սրտմաշուք հոգերուն մէջ ժամանակ և պատեհութիւն կը գտնէ, օգտուելով կրօնական ազատութեան տեսակէտով հայ հայրենիքին մէջ այժմ գոյութիւն ունեցող օրէնքներէն, ձեռնարկել իսկապէս կարևոր զործի մը, որուն անհրաժեշտութիւնը շատոնց զգացուած էր, և զործադրութիւնը պատեհ ժամանակի յետաձգուած :

Մեզի համար յատկապէս ուրախառիթ է դիտել որ հոգևորականներու կրթութեան եւ ժողովուրդի կրօնական դաստիարակութեան տեսակէտը, զոր մեր նախորդ թիւի խմբագրականին մէջ մատնանշած էինք իբրեւ նախապայման եկեղեցական բարեկարգութեան, միևնոյն կարևորութեամբ նկատի առնուած է այս Զեկուցումին մէջ. իցի՛ւ թէ հանրային կարծիքը ևս ղլխովին ըմբռնէր գայն, ըստ այնմ հետեանք տալու համար :

Ամէն պարագայի մէջ, բախտորոշ է այս հարցին մեզի հարկադրած կացութիւնը. Ամէնուս պարտականութիւնն է ընդունիլ այս ձեռնարկը իբրեւ ամենէն բարի պատեհութիւնը մեր սուրբ Եկեղեցիին շուրջը յառաջ բերելու համար ժողովրդական սուրբ ոգևորութիւն մը և աշխատելու վերագործումին, վերածաղկումին և վերականգնումին այն Հաստատութեան, որ մեր անմահ նախնիքներէն մեզի հիրտակուած ամենէն մեծ և պատուական ժառանգութիւնն է :

★ ★ ★

